

United States Holocaust Memorial Museum

Interview with Aldona Arbačiauskienė **RG-50.473*0179** **Part 1**

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: Pirmiausia norėjau paprašyti, kad prisistatytumėte. Koks jūs jūsų vardas ir pavardė?

Aldona Arbačiauskienė: Aldona Arbačiauskienė, gimusi 1923 metais Skuodo rajone Rūkų kaime. Augau kaime iki pat prasidedant karui. Kadangi mes, visas jaunimas, neturėjom ką veikti, tai sugalvojom, - pas tetą buvo nauji pastatai, ir daržinė, ir klojimas, grindys išasfaltuotos, tai mes nutarėm statyti veikalus (dramos kūriniai). Aš atsimenu, „Trys mylimos“, „Mūsų gerasis“, dar kažką. Būdavo repeticijos, pasidarėm sceną. Na, jau čia turėjo būti tas vakarėlis, o tam vakarėliui leidimą davė tik komjaunimo organizacija. Kadangi mes buvom visi ne komjaunuoliai, tai mes ėmėm visi ir susirašėm į tą komjaunimą. Ar mes ten žinojom, kad kas bloga bus ar ką? Kiek čia truko, tuoj prasidėjo ir karas. Prieš pat karą aš susirgau plaučių uždegimu. Dar atsimenu, sekmadienį prasidėjo karas, mano draugė Julija atėjo, sako, žinai ką, jau Mosėdy vokiečiai. Persigandom. Man buvo parvežę žydėlių gydytoją iš Šulavo, jau buvo labai kritiška, mane mama nešė, tiesiog parnešė iš daržo su didžiausia temperatūra, atsimenu, kojas man plovė, nebegalėjau pati nieko. Na, ir aš išgulėjau dvi savaites lovoje. Tada prasidėjo karas. Atėjo Geniulis, sako, ten tą areštavo, tą areštavo. Nu ką? Mama sugalvojo, mūsų ten miškelis buvo, reiškia, mane nugabeno ten į tą miškelį, buvo tokios eglaitės gal pusantro metro aukščio, patiesė ten adijalus (apklotus), ir aš po tom eglaitėm buvau. Dar atsimenu, mama... Jaunesnė sesutė atnešė pieno, bet niekas nežino, kur aš esu, ir dainuoja per ašaras. Aš atsiliesčiau. Prieš pat vakarą visiškai šalta pasidarė, temperatūra padidėjo, mama sako, ne. Parvedė mane prie pat namų į rugių lauką, į tuos rugius. Man jau visai blogai (pasidarė). Mama sako, einam, sako, kaip bus, taip, einam. Eik į lovą ir viskas. Nu, ir ką? Karas prasidėjo sekmadienį, antradienį jau prisistatė trise ant dviračių, su šautuvais. Aš dar gulėjau toj lovoj. Tai vienas įėjo, atrėmė šautuvą į mane, vienu žodžiu, kaip šaudymui. Kelk, gyvate. Sesuo, dabar kur dar kaime yra, atnešė... O mama buvo mūsų areštuota, paėmė mamą: pasakyk, kur vyras? O tėvas buvo išvažiavęs pas antros žmonos sūnų (?) į Kauną, jis ten išbuvo visą karą. Bet paskui ją už kelių dienų paleido. Bet kai mane areštavo, mamos nebuvo. Na, aš apsirengiau, į sieną įsikibus išėjau. Pasodino mane į tą vežimą, mūsų pačių arklį pakinkė. Važiuojam per tą kaimą, kaip didžiausią kalinę mane (veža). Aš sėdžiu vežime, o tie trise, vienas iš vienos pusės, kitas iš kitos, trečias iš galo su šautuvu, vienu žodžiu, mane lydi. Nuvažiavom į Mosėdį, į ten tą policiją. Tai pakėlė mane į antrą aukštą, ten buvo tas gydytojas Šuvalovas, pas jį nuvedė, galvojo, kad aš apsimetusi, reiškia, nesergu. Pamieravo temperatūrą, 39 su puse. Mieravo tai gydytojas, nepatikėjo jam, nukrėtė, vėl įdėjo į pažastį, na, kur dingsi. Na, tada jau atvedė į apačią mane jau. Žiūriu, kad visi bėga kažkur su šautuvais, nebėr tų žmonių. Žiūriu per langą – penkiolika, dvidešimt tų mašinų. Surinko visus iš Mosėdžio žydų tautybės (žmones), na, ir iš lietuvių, surištom rankom ir į tą vežimą. Pasiliko vienas baltaraištis ir vertėjas. Sako, kur juos dės? Ai, sako, Skuode yra iškastos duobės, nuveš ir sušaudys. Ir ant to laiko, - Bružaitė, išėik (mergautinė Arbačiauskienės pavardė). Na, jau žinau, kur važiuoju. Išėjau, žiūriu, visi tie prie sienos stovi iškeltom rankom. Na, ir pradėjo... Ten buvo ir baltaraiščių, ir vokiečių. Na, tai nutarė... Kur mes buvom, skaitėsi naujamiestis, o toliau, ant gelžkelio stoties važiuojant, skaitėsi senamiestis. Tame senamiestyje beveik visi gyveno žydų tautybės žmonės. Na, ir nutarė... Ir tam Naujamiesty buvo žydų, buvo viena kita krautuvė. Ir pradėjo mus vyti. Duoda per nugarą, kas nepaeina. Dar atsimenu, Epšteinienė buvo tokia. Mama visada pirkdavo pas ją ant bargo (skolon), kai būdavo žydų Velykos, mama visada parveždavo, ji duodavo vaikams mačų. Ji buvo širdininkė,

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

tai atsimenu, sako, man labai bloga, sako, aš negaliu bėgti. Negali? Išsyk nušovė. Kai ją areštavo, buvo labai gražus žiurstelis (prijuoštė) užrištas. Ir tuoj pat iš kitos pusės gatvės moteris pribėgo, pasiėmė tą žiurstelį, nuėjo. Bėgom į tą senamiestį. Priešais gimnaziją turėjom stovėt iškeltom rankom. Oi, dar užmiršau prieš tai, ar begrįžt atgal...

Alicija Žukauskaitė: Gal grįžkim atgal. Gal net grįžkim į tą vietą, kai jus vežė vežimu į Mosėdį. Atsiprašau, iš Mosėdžio į Skuodą.

Aldona Arbačiauskienė: Iš Mosėdžio į Skuodą vežė 15 ar 20 surinkę (vežimų?), va, teisingai. Mes važiuvom, o jie lydėjo ant dviračių, tai ten mūsų vežimų nebuvo matyt, kaip bičių spiečius, kiek ten buvo tų palydovų. Vo, teisingai, matai, kad jaudinuos, pamiršau. Nuvažiuvom. Jau važiuojant kelyje sutikom, - važiavo vyras su žmona, ir vežėsi kokių keturių metukų berniuką ant dviračio. Ir juos tuoj pat areštavo ir įdėjo. Ta moteris papuolė į mano vežimą, tą vyrą į kitą, o tą vaiką spyrė su koja į tokį kanalą, tas vaikas ten ir nuriedėjo. Ta moteris draskė plaukus, plėšė, kol nuvažiuvom iki Skuodo. O kai nuvažiuvom, jau buvo kokio dešimta vakaro. Dešimtą vakaro vokiečiai nebeleisdavo nei šviesų degt, nei vaikščioti gatvėmis. Na, tada mes įvažiuvom į tą Skuodą, jie tuos dviračius susistatė prie miestelio, per miestą jau nebevažiavo su tais dviračiais, tai lydėjo mus. Ten prieš bažnyčią buvo vokiečių štabas. O ten jau buvo durys atidarytos, ir ten buvo šviesa. Rankos buvo surištos, taip užveržtos, kad viskas užtirpo. Jau liepė mums tada iš tų vežimų išlipti, atrišo tas rankas, bet aš atsėdau ant bruko (grindinio), negalėjau (paeiti), visos rankos užtirpusios. Tamsu, baltaraiščiai tarp savęs šnekasi, ką su jais daryti, nieko, sako, kulkosvaidis yra pastatytas, tuoj pat išklosime. O ta moteris vis verkė, vis verkė, rėkė. Tai tam štabe, kurie buvo vokiečiai, išgirdo, sako, čia moterų yra. Ir liepė vest: mane įvedė ir ją, ir dar porą moterų. Jie pasižiūrėjo į mane, sako, tai ką, jūs čia vaikų pririnkot? Ne, sako, reikia išsiaiškint. Kodėl ji taip blogai atrodo? Na, ten vertėja buvo, sako, serganti. Tada mus suvarė į tokį sandėliuką gal metro pločio ir metro ilgio, ir kokio 50 žmonių mes buvom. Žmogus ant žmogaus. Pradėjo aušt, kokią šeštą, septintą mus išvarė į štabo kiemą. Tame kieme priėjo vokiečiai ir tiems dviems baltaraiščiams sako, veskit tą mergaitę pas gydytoją. Nuvedė, tas gydytojas apžiūrėjo, sako, yra serganti, labai rimtai serganti, o tie nusijuokė, sako, mes ją greit pagydysim. Na, tada atvedė prie tos policijos, o toje policijoje buvo dvi kameros. Tuos, kuriuos mus atvežė, padalino į dvi kameras, tai vienoje toje kameroje aš papuoliau. Cementinės grindys, daugiau nieko, langas vienas, bet tą langą pradėjo užkalinėti lentom. O už to lango sargybiniš. Bet naktį nieko pas mus neatvarė, nieko nedavė, nei gert, nei valgyt, absoliučiai. Aš su tokia temperatūra ant to cemento sėdėjau. Naktį girdėjom šaudymą. Ketvirtadienį įstūmė tokią Vaičiulieneį iš Kaukolių (?) kaimo. Sako, Kretingoje mano vyrą sušaudė, aš parėjau, ir mane areštavo. Ir pradėjo ji sakyti, kad liepė duobes išsikast, šaudė, mano vyrą sušaudė. Nespėjo ji papasakoti, jau pradėjo mus vesti tardymui iš tos kameros. Atrakina, pašaukia kokį. Koridorius ilgas, už jo kambarys, ten už stalo sėdėjo tardytojas, o prie durų ir vienos pusės ir iš kitos stovėjo sargybiniai su šautuvais. Įvedė mane, sako, buvai komjaunuolė? Kur dingsi, sakau, buvau. Jis man kaip davė, aš į sieną, antrą sykį kaip davė, aš ant žemės nugriuvau, pradėjo spardyt, perskėlė lūpą. Nieko jis nerašė, kuris už stalo sėdėjo, tamsu buvo. Išvesk, sako, tam, kuris atvedė. O koridoriaus gale ta kamera. Tai jis man kad duoda su tuo batu, aš nukrentu, tik atsikeliu, vėl duoda. Kiek aš ten kėliausi ir griuvau. Paskui atidarė tas duris, kai davė su tuo batu, - įlėkiau į kambarį. Na, viskas, galvoju, šiandien jau neišbūsiu. Tai mes visi toje kameroje sustojom, aš buvau pati pirmoji, girdim – vokiečiai, hau hau, drasko, spardo tas duris mūsų. O pasirodo, čia jau buvo Skuode

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

vokiečiai, o iš Latvijos miškų dar buvo įsiveržę rusai. Tai buvo tarp jų kariavimas, o tie, kurie mus saugojo, tie visi pabėgo, o ta kamera liko užrakinta.

Alicija Žukauskaitė: Tai tas šaudymas, kurį jūs girdėjot?

Aldona Arbačiauskienė: Girdėjom, bet mes nežinojom, kas ten, kaip. Tai vokiečiai negali atidaryt tos kameros. Dar ten vienas berniukas aštuoniolikos metų prieš tą langą ant žemės atsigulė. O aš stovėjau, už manęs buvo toks mokytojas Jankauskas. Tai jie tą spyną šaudė, ir kai tą spyną šaudė, pataikė į tą berniuką. Tas berniukas pasiraitė, kraujas nubėgo ir gatavas buvo (negyvas). Tada tos durys kai lūžo į vidų, tas mokytojas nežinau kokių sumetimų mane griebė į glėbį, ar jis galvojo išbėgt, mane atkišęs, nežinau. Mane su tom durim kai davė į sieną, aš be sąmonės nukritau tada. Tada praskėlė sprandą, bet aš nežinojau. Tik paskiau, matyt, atėjau į sąmonę. Vokietis sako „raus, raus“, akis pakeliu, žiūriu, - tuščia kamera, guli tas berniukas nušautas. Tada rankas aukštyn, išėjau į tą kiemą, žiūriu, žiūriu, prie policijos namo prie sienos stovi visi tie išvaryti prie sienos. Va, tada mus varė į senamiestį, vokiečiai ir baltaraiščiai. Liepė laikyti rankas iškelus, neleido nuleist, o aplinkui buvo vokiečių kareiviai. O senamiesty pradėjo mušti langus, duris, pradėjo žydus areštuot, varyt. Anksti rytą. Varė už kokio 100 metrų nuo mūsų. Suvarė labai daug. O mes stovėjom, negalėjom rankų nuleist. Liepė viską iš kišenių išsiimt. Ką aš turėjau toj kišenėj, - dvi kruvinas nosines ir viskas. Lūpa buvo perskelta, veidas sutinęs. O jaučiu, kad man visa nugara šlapia. Pabraukiau ranka per sprandą, žiūriu, kraujas. Pasirodo, kai kritau kameroj, tai man tą sprandą pramušė. Sakau tai moteriai (šalia), jau turbūt man šūvis kliuvo. Liepė išmest, išmetėm viską, ta moteris, kuri buvo šalia, matyt, buvo širdininkė, ten visokie buteliukai jodo ir valerijonų. Priėjo tas vokietukas, kareivis, rodo man, kad aš pasiimčiau tą jodo buteliuką, aš rodau, kad čia ne mano, jis rodo, kad tu sužeista. Ai, įsidėjau į kišenę, galvoju, nei čia man reikės, nei čia ką, aš jau tą ranką nuleidžiu, jau jis man neliepia kelti. Matyt, papuolė žmogiškas, matyt, jam pagailo manęs. Na, stovėjo, stovėjom, o paskiau pasirodė, kad, - o ten, už to senamiesčio buvo gelžkelio stotis, o už gelžkelio netoli tas Latvijos rubežius (siena). Čia pilna vokiečių, o ten, už tų miškų, įsiveržė kokios šešios ar septynios mašinos rusų kareivių. Jos atvažiavo nuo gelžkelio ir prie pat mūsų susidūrė. Tai tie, kurie mus saugojo, visi persimetė į ten. Ten pasidarė tokia pekla, toks šaudymas, tai mes visi išlakstėm. Ten prie to tilto, to vandens buvo mažai, bet toks krantas cementinis, aukštas. Aš kai kritau ant kelių, kelius susibraičiau. Kiti – kas po tiltu, kas kur, o aš kaip suakmenėjusi stoviu, galvoju, aš čia pasiliksiu viena. Žiūriu – moteris kokių 40 metų amžiaus su tokiu raudonu megztuku. O ten netoli gimnazija, o už gimnazijos šaulių salės pastatas. Ji pradėjo bėgti ten, aš iš paskos. Paltuką nusivilkau. Perlipom per tokią tvorą, išėjom į tokius laukus. Į griovį ji pirma atsigulė, o aš už jos. Dar tą paltuką padėjau į griovį, ant to paltuko ir atsiguliau. Papuolėm mes į patį mūšio laiką. O viename name buvo pilna rusų kareivių. Šaudėsi, per mus lipo. Aš jai sakau: bėkim iš čia. Ji sako, tik tu nekelk galvos. Tai mano laimė, kad aš už jos gulėjau. Jeigu aš prieky būčiau gulėjus, aš būčiau neiškentusi, aš būčiau vis tiek bėgusi. Aš nenorėjau per ją lipt, taip ir pasilikau gulėt. Ir mes išgulėjom, kol sudegino visą tą namą, visus tuos kareivius iššaudė, ir pradėjo tolti link gelžkelio stoties tie vokiečiai. Tai aš jai sakau, einam iš čia, einam, ji sako, palauk dar biškį, kol jie dar nusitrauks, aš čia sako už 4 kilometrų gyvenu, pareisim, pas mane pernakvosi, galėsi eiti į namus. O man į namus 17 kilometrų. Bet širdis sakė, kad kažkas turi įvykt. Ir praėjo gal kokia penkiolika minučių, kaip iš žemės išdygo vienas baltaraištis ir sako, kelkit, gyvatės. Na, aš atsikėliau, dar tą paltuką užsivilkau, ta moteris

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

dar kažką sakė, kaip davė su šautuvo buože. Nepaklausė mūsų, nei kas mes, nei iš kur, nei kodėl mes čia, - nieko. Paskui žiūriu kitas atvaro du rusų kareivėlius be diržų, be kepurėlių, rankom iškeltom, matyt, iš to sudegusio namo jie buvo pabėgę. Na, ir mes keturiose visi iškeltom rankom ir einam. Einam pro gimnaziją, gimnazija buvo pilna vokiečių, išėję jie ten ant laiptų žiūrėjo. O ten toj aikštėj, kur futbolą žaisdavo, žiūriu, stovi kokia trisdešimt vyrų su šautuvais. Na, ir žinau, kad einu ant sušaudymo. Ir per tas kelias minutes prabėgo visas mano gyvenimas. Galvoju, nieko nemačiau ir jau daugiau nematysiu. Nei mama, nei seserys nei brolis nieko nežino, kad aš paskutines minutes gyvenu. Ir oras toks, - pakilo toks sūkurys, saulė šviečia, ir lietus tokiais dideliais lašais. Priėjom prie tų vyrų, sukmandavo, kad mes atsisuktumėme užpakaliu, rankos už galvos. Tada galvojau, kad gerai pataikytų, kad nereikėtų kankintis. Na, ir viskas, mano filmas nutrūko. Kai atėjau į sąmonę, galvoju, kur aš, aš jau kitam pasauly? Žvilgterėjau, aš tarp tų kareivių, tarp tos moters buvau, žiūriu, kad tų kareivių ir tos moters galvų visiškai nėra, tik smegenys. Sprogstamom kulkom... Jiems trim papuolė sprogstamos kulkos. O man nesprogstama. Man pakaušį nuskėlė, bet smegenų nekliudė. Na ir tada supratau, kad aš esu dar gyva. Toks mažas gyvenimas, galvoju, kaip man išlikti gyvai. Aš nežinojau, kad jie ten buvo pasiruošę vyrus, žydus, šaudyti. Tik girdžiu, kad vienas atvedė apie 20 tų žydų. Bet kai guli ant žemės, toks... Jie ėjo, - „gvolt, gvolt“, toks dejavimas, rodos, kad žemė dejuoja. Atėjo, sustatė juos irgi, strapaliojo apie mano kojas tas (baltaraištis), liepė nususkti užpakaliu jiems. Toks vyras (žydas) krito ant manęs, nusirito, ir taip eilėmis, tokiu konvejeriu kai pradėjo nuo tos šaulių salės, tai eilę pakloja, tas atvedavo, palikdavo jiems šaudyt, eidavo atvesti kitą partiją. Aš nežinau, kiek ten valandų, gal keturias ar penkias, kol visą tą aikštę priklojo. Paskui, girdžiu, sako, užteks, daugiau nebešaudysim, eisim žiūrėti vietos, kur duobes kasti. Reiškia, laidos. Galvoju, mane gyvą palaidos. Gal man pasiskelbt. Bet toks durnas noras gyvent. Galvoju, o gal nesupras, gal padės mane toj duobėj gyvą, gal iš ten išlipsiu. Pati gulėjau ant šono, kniūbsčia, saulė švietė, dienos laikas, kur tu pajudėsi, aš tik mačiau jų kojas, kai jie ten ėjo aplinkui šaudydami. Sako, mes einam, o tu, Jonai, pasilik, peršaudydamas. Kiti dar gargaliuoja. Na, galvoju, dabar ir prašyti nereikės. Ir kaip tyčia, šaudė, šaudė, atėjo, atsistojo prie mano kojų. Aš norėjau sustabdyt, kad aš nekvėpuočiau, kad širdis neplaktų, o širdis kaip su plaktuku – dun, dun. Jis pasižiūrėjo į mane, ar suprato, ar nesuprato, kad aš gyva, bet jis man davė (šovė) į kojas, sudėtas koja ant kojos, vieną tik nubraukė, o kitą stačiai per pėdą (peršovė). Ir vėl jis nuėjo toliau. Sugrižo tie, kurie buvo nuėję tų duobių. Jiems atraportavo, viskas, daugiau čia sargybos nebereikia, eisim pietaut. Na, ką, aš galvoju, papietaus, ateis, pradės nešt tuos lavonus. Galvoju, kaip man iš čia... Mėginau atsistoti, negaliu, ta koja peršauta. Savaitę nei vandens, nei kokio valgio burnoj neturėjus, dar su tokia temperatūra. Aš pati dabar sau netikiu, kaip aš galėjau tai išvert. O ta aikštė tai ant tokio kalnelio, o apačioj krūmokšniai, tokia pakrantė. Tai aš ropom prišliaužiau ir nuriedėjau į tuos krūmokšnius, į lavonus. Kai tos mašinos susidūrė tam senamiesty, tie, kurie buvo suvaryti, o tų žydų daug buvo, tie irgi visi išsilakstė, ir visi tie krūmokšniai buvo pilni prišaudyti žydų. Einu ropom, jau iš to savo paltuko išsinėriau, užtai kad jis jau buvo nepakeliamas nuo to kraujo, nuo tų smegenų. Sėdžiu ant tų lavonų, dar šliauždama tokiam senukui, tokiam žydui, sukišau su ranka žarnas. Kaip aš iki to laiko bijojau lavonų. Nueidavom su mama į laidotuves, aš mirdavau iš baimės, o kokiuose lavonuose aš dabar randuosi. Ir ieškojau aplinkui, kur gaut vietelę, kad atsisėst ant žemės, kad nesėdėt ant tų lavonų. Nespėjau, girdžiu per tuos krūmokšnius vyriškis eina, ne vienas. Kritau ant lavonų. Kadangi ten

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

nebuvo nei takelio, nei kelelio, tai jis lipo per tuos lavonus, užlipo man tai ant nugaros, tai ant galvos. Netoli tas upelis buvo, ir tuose ajeruose dar atrado keturis žydus. Ir kaip tyčia atvedė prie pat manęs. Toks aukštas stambus vyriškis, liepė jam nusisukt. Kai šovė, aš ant tų lavonų gulėjau, o jis užkrito ant manęs ir su ranka užsikabino man už sprando ir pradėjo smaugt. Matyt, jam paskutinė konvulsija, jis mane suspaudė, paskui nuleido tą ranką, kraujais apsiopyliau ir taip gulėjau beveik visą naktį. Koja ta sutino, jau be paltuko, trumpom rankovytėm, bliuskutė tokia šilkinė buvo ir sijonukas. O nuo to kraujo tas sijonukas buvo kaip skarda jau. Ir matytis man buvo vanduo, bet prieit negaliu. O kai sitemo, koks vaizdas buvo, - miestas degė, šaudė, dangus visas raudonas. Nuo to dangaus atsispindi upė, atrodo, kad ne upė, o kraujo upė. Na, bet vis tiek aš... O už to upelio buvo toks žalias namelis, ir ten gyveno tokia šeiminkė. Kadangi pas mus kaime buvo tik keturi skyriai, tai penktą, šeštą skyrius lankiau Skuode, ir pas tą moterėlę buvau ant kambario (nuomojasi). Ir visą naktį gulėdama tarp tų lavonų mačiau, kad ten žiburėlis dega, galvojau, kaip man nubėgti pas ją pasislėpti. Kur aš galėjau eiti? Mane būtų pamatę mieste, tuoj pat būtų sulaikę. Šlubuodama, basanoškutes (basutes) prisirišau prie sijonuko dirželio, priėjau ir pradėjau su ranka semti vandenį, gerti. Apie tas rankas kažkas man į tą vandenį pliupt, pliumpt. Galvoju, kas čia, ar tos žuvys tokios nebaukščios. Aš su ranka pradėjau jas mot, vis tiek. Praėjo kokie metai, teko su ta šeiminkė susitikt, sakau, kaip aš norėjau pas tave atbėgt pasislėpt, sakau, visą naktį žiburėlis degė. Sako, koks žiburėlis, kas leido? Sako, prie mano namo buvo pastatytas kulkosvaidis, ir vokiečiai šaudė. Tai apie mano rankas lakstė ne žuvys, o kulkos. Matyt, nebuvo lemta kuriai apsistot manyje. Atsigėriau vandens, šlubuodama einu palei upės kraštą, galvoju, gal kur negilu, gal aš kaip nors perbrisiu, nors plaukt iš viso nemokėjau. Būčiau mokėjus, tokiam stovy ar aš būčiau galėjus? Bes skęstantis ir už šiaudo griebiesi. O ten toliau už to upelio buvo pradžios mokyklos pastatas, ir aš gulėdama ant tų lavonų, mačiau, kad ten sargybinis vaikščiojo. O jau visiškai šviesu buvo iš rytų pusės. Bet vis tiek mėginau. Kojas sukišau į tą vandenį, bet pagavo mane toks sūkurys, ir aš į kažkokią duobę įpuoliau ir pradėjau skęst, burna vandens jau prisisėmė. O tada, skęsdama, surikau. Nežinau, ar tas sargybinis galėjo išgirst ar matyt. Bet aš tam vandeny užsikabinu už ajerų šaknų. Kaip aš ten išsikapsčiau atgal iš to vandens?

Vėl kiaurai šlapia, ir stojau eit. Stojau eit, pradėjo tas sargybinis į mane šaudyt. Aš kritau ant žemės. Aš nežinau, kaime užaugus, aš to šautuvo nebuvau mačius, bet pats instinktas pasakė, kad reikia kristi. Kai nukritau, kiek pabuvau, vėl kėliausi eiti. Pradėjau eit, jis vėl pradėjo šaudyt, ir tada kulka kliudė kasos galiuką. Tada pagalvojau, kad negaliu eit. Pradėjau šliaužt. Drabužiai šlapi, trumpom rankovytėm, ta žolė tokia neišpjauta, aštri, rasa. Su koja ta nieko negaliu atsiremt, sužeista, tik ant tų rankų tempiuosi, supjaustytos tos rankos. Kokį porą kilometrų turbūt nušliaužiau. Pamačiau tokį, žemaitiškai liūnu vadinasi, toks siūbuojantis dumbblas. Pradėjau grimzt į tą purvą, į tą dumblą. Aš nežinau, kaip aš iš to dumblo išsikapsčiau. Užėjo rūkas, nieko nebematyti. Iššliaužiau iš to dumblo. Atsistojau, visi drabužiai per pilvą ir per krūtinę šlapi ir perplėšti. Tik vienos rankovytės kabėjo. O tas sijonukas kabinasi man už kojų, negaliu eit. Neklausė rankos. Visas kūnas buvo tokiais mėlynais spuogais, ir visa va taip drebėjau. Rūkas, nieko nematyt, galvoju, Dieve, kad pamatyčiau kokį nors namelį, nors prieš mirtį duotų pasišildyt. Ėjau, ėjau, paskui priėjau tokią tvorą. Įsikibusi į tą tvorą ėjau į vieną galą, į kitą galą. Rūkas, nieko nematyt. Paskiau pasėdėjau, pradėjo tas rūkas sklaidytis. Pamačiau kokį dešimt karvių, ar keturi ar penki arkliai, sekmadienio rytas, galvoju, kas

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

nors turės ateit tų karvių melžt. Atsisėdau po berželiu ir drebu. Jo, žiūriu, ateina dvi moterys su kibirais. Jos manęs nepastebėjo, pradėjo tas karves melžt, ir aš pradėjau prie jų slinkt. Jos mane kai pamatė, viena už kibiro, kita, - duj ir nubėgo. Galvoju, Viešpatie, paukštėlis praskrenda – aš bijau, atsirado žmonių, kad ir manęs pabūgo. Kaip paskui paaiškėjo, viena buvo šeimnininko duktė, o kita – tarnaitė. O tas šeimnininkas pats žydus šaudė, kaip paskiau išaiškėjo. Pavardę jo žinau, Skurdauskas toks. Matyt, duktė pasakė. Praėjo kokia penkiolika dvidešimt minučių, žiūriu, vyriškis su šautuvu vienais baltiniais ateina stačiai prie manęs, vienas pats. Ir sakyti nereikėjo, kad mane šaudė, bet aš vis tiek pasakiau, kad šaudė. Tai jis sako, - aaa. Aš galvoju, kad jis manęs pasigailės, juk vienas buvo. Juk kai keli, tai gal vienas kito bijos. Kaip paskui sakydavo, tu už visus komjaunuolius atkentėjai. Jis manęs pasigailės? Jis sako, na, kad vieną sykį nesušaudė, tai dabar kaip nors sušaudysim. Vajėzau... Iš pirmo sykio, kai ėjau ant to sušaudymo, viskas greitai, taip sakant, o dabar tiek iškentėta. Aš pavydėjau tiems lavonams, kodėl manęs nesušaudė iš pat sykio, kodėl aš turėsiu vėl iš naujo eit. O pasirodo, tie lavonai, kadangi visą naktį kariavo, tų lavonų niekas nelaidojo. Pirmuosius žydus kai šaudė, tai dar su rūbais, ir laikrodžių turėjo, ir žiedų. Toks takelis buvo... Aš apsikabinau jam kojas, pradėjau bučiuot, tai jis spiria, aš atsikeliu, jis vėl. Matau, kad nėra išganymo. Jau jis pradėjo mane vest. Koja už kojos, žiūriu, vaikšto (aplink žydus), vienas su kirvuku, kitas su terbike (krepšiu), žiedas ant sutinusio piršto, nebenumausi, su kirvuku ir į terbą. Žiūriu, guli ta moteris raudonu megztuku. O tarp tos moters ir tarp tų kareivių tuščia vietelė. Aš tada pagalvoju, o kur mane dabar paguldys? Privedė mane dabar prie šaulių salės durų, ten stovėjo jų viršininkas, toksai Vasaris buvo. O pasirodo, jis atveddavo tą partiją šaudymui, palikdavo ir eidavo kitą atvest. Ir kada jis atvedė tą pačią pirmą partiją, - o pasirodo, kaip jis mane pažino. Pažino tada, kadangi, kai mes buvom kameroj, jis buvo atėjęs surašyti visų pavardes. Ir kai aš pasakiau Bružaitė, paklausė, ar ne tavo brolis gimnazijoj mokėsi. Tėvelio antros žmonos brolis buvo klebonas, jį buvo pasiėmęs, išmokino, jis Kaune gyveno, Kazimieras. Saku, Kazimieras. Sako, mes su juo sėdėjom vienam suole. Va, tai ir viskas, aš daugiau jo nemačiau, ir jis manęs nematė. Ir kada jis atvarė, mes tik keturiese gulėjom, jis sako, negali būti, Bružaitė, aš pats mačiau. Dvidešimt vyrų šaudė keturis, ir ji liko gyva, nesąmonė. Jinai sakos, kad jinai. Tada mane įvedė į tą šaulių salę, į koridorių, koridorius dar buvo tuščias, o ta salė, visas tas pastatas – viena didžiulė salė. O toj salėj buvo patiesta šiaudų, bet tie šiaudai jau buvo nebe šiaudai, o mėšlai, kadangi niekas iš žydų nėjo į tualetą, niekas jų neleido, viską darė ir tėvai, ir vaikai į tuos šiaudus. Aklinai durys ir langai uždaryti. Sargybiniai stovėdavo iš lauko pusės prie kiekvieno lango. Ir net neleisdavo atsistoti. Jei atsistoji prie lango, nupila. Tai ten buvo toks žydų rabinas kokių keturiasdešimt metų. Jis atsistojo, gal jam pasimaišė, jis per naktį paliko (tapo) visas žilas, baltas baltutėlis. Atsistojęs pradėjo šaukt per langą, ir nuplėškino (nušovė). Na, ir atsisėdau ant tų šiaudų ir drebu. Negaliu nė šnekėt. Kaimynystėj (buvo) mano teta, mamos sesuo, kur mes tuos vakarėlius keldavom. Jie nebuvo nei partiniai, nei nieko, bet už tuos vakarėlius, už tą viską. Tik jų sūnus buvo tokio pat amžiaus, kaip aš, komjaunuolis. Ir areštavo abudu tuos tėvus ir tą sūnų, pasiliko tos jų mergaitės, vienai buvo gal šeši metukai, kitai gal septyni ar aštuoni. Žiūriu, juodu ten šnekasi. Pasižiūrėjo į mane ir vėl jie šnekasi. Galvoju, Jėzau, niekam neberekalinga, nė saviems. Paskui jau biškį apšilau, sakau, kaip jūs čia laikotės? Jėzau, sako, Aldona. Kas man švarką, kas paltą duoda, dar jie buvo pasiėmę kokį lašinių gabaliuką, kokios duonos. Tai man dar lašinių gabaliuką atpjovė, duonos. Tuoj pat priėjo prie durų,

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

stiklinės durys buvo, (baltaraištis, sargybinis?), Bružaitė – išėik. Jau man kitos minties nebuvo, išves ir sušaudys. Tada jis vėl atvedė mane (juostos pabaiga).

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.